

...biz toplaşib Xocalı faciəsinin cavabını verək, şəhidlərin qanının yerdə qalmaması gününü görək, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü təmin edək. Müstəqil Azərbaycanın hüduqlarını tamamilə bərpa edək. İnanıram ki, Azərbaycan xalqı bu qüdrətə malikdir.

Heydər ƏLİYEV,
Ümummilli lider.

Ermənistanda böyük hay-haraya səbəb olan Hərbi Qənimətlər Parkının yaradılmasının əsas məqsədi odur ki, Azərbaycan xalqı bu vəhşilliyi heç vaxt unutmasın. Biz heç vaxt unutmamalıyıq. Biz bunu heç vaxt bağışlaymayacağıq. Bunu hər kəs bilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

Xocalı azərbaycanlıların tarixən məskunlaşdığı qədim yurd yerimizdir və burada tarixi abidələrin qalıqları indiyə qədər qalıb. Xocalının yaxınlığında bizim e.ə. XIV-VII əsrlərə aid edilən Xocalı-Gədəbəy mədəniyyətinin abidələri olub. Burada son bürünc və ilkin dəmir dövrlərinə aid edilən dəfn abidələri - daş qutular, kurqanlar və nekropollar tapılmışdır. Həmçinin burada arxitektura abidələri - dairəvi qəbir (1356-1357-ci illər) və mavzoley (XIV əsr) vardır. Arxeoloji qazıntılar zamanı müxtəlif növ daş, bürünc, sümük bəzək əşyaları, gildən hazırlanmış ev əşyaları və s. tapılmışdır. Tapılmış muncuq dənələrindən birində Assuriya şahı Adadnerinin adı yazılmışdır.

ni çıxarıb donan ayaqlarıma geyindirdi. Altı yaşlı oğlumla mənı Ağdama gətirdilər. Həyat yoldaşımdan və digər qohumlarımdan ayrı düşdük. Sonra onları Ağdam xəstəxanasında yaralı halda tapdım. Həmin gecə qohumlarımdan 8 nəfər öldürüldü. Baldızımın yoldaşından isə hələ də bir xəbər yoxdur.

Ağdamın Zəngişalı kənd sakini, keçmiş döyüşçü Saleh Cabbarov şahidi olduğu dəhşətli hadisələri xatırlayır:

- Faciədən dərhal sonra xocalılara kömək etmək üçün Əsgəran istiqamətinə yollandıq. Fevralın 26-sı səhər Qaraqaya yüksəliyinə çatanda artıq Ağdamdakı "Qarabağ

ÜRƏKLƏRİN FƏRYADI

Əhali əsasən üzümçülük, heyvandarlıq, arıçılıq və əkinçiliklə məşğul olub. Şəhərdə toxuculuq fabriki, 2 orta məktəb və 2 nətamm orta məktəb var idi. Xocalı 1991-ci ilin oktyabrından ermənilər tərəfindən blokada idi. Oktyabrın 30-dan etibarən şəhərə aparan bütün avtomobil yolları bağlanmışdı, yeganə nəqliyyat vasitəsi helikopter idi. 1992-ci il yanvar ayının 28-də Xocalıdan sonuncu helikopter Ağdam istiqamətində havaya qalxıb.

Keçmişə, ötən əsrin 90-cı illərinə qayıdanda, mövcud vəziyyəti təhlil edəndə yenə də həmin haqlı sual yaranır: Xocalını və xocalıların xilas etmək mümkün idi mi?!

Həmin vaxt respublikada ictimai-siyasi sabitlik ciddi şəkildə pozulmuş, hakimiyyət demək olar ki, tamamilə öz yerindən oynamış, prezident üsul-idarəsi iflic vəziyyətinə düşmüş, parçalanma, anarxiya, qanunların işləməməsi, ən əsası isə hakimiyyət uğrunda gedən çarpışmalar Qarabağda baş verən hadisələri daha da sürətləndirdi. Ermənistan hakimiyyəti və onların havadarları, erməni lobbisi bu fürsətdən yararlanmaq və öz çirkin planlarını həyata keçirmək üçün döyüşlərin intensivliyini artırırdılar. Erməni yaşayış məntəqələrinin əhatəsində olan Xocalı demək olar ki, altı aydan artıq bir müddətdə mühasirədə qalmışdı, dinc əhali dözülmez və ağır bir şəraitdə yaşayırdı. Respublika rəhbərliyinə mütəmadi şəkildə edilən müraciətlərə isə bəzən heç cavab verilmir, əhəlinin mühasirədən çıxarılması üçün heç bir tədbir görülmürdü. Təcrübəli hərbiçiləri daxili qoşunlardan və milli ordudan kənarlaşdırır, heç bir hərbi təhsili olmayan adamları müdafiə naziri, daxili qoşunların komandanı vəzifəsinə təyin edirdilər.

Xocalıda isə əhali tam köməksiz idi. Xocalı aeroportunu müdafiə edən Əlif Hacıyevin rəhbərliyi ilə OMON-çular yerli özünümüdafiə dəstəsi və milli ordunun bir təqımı erməni hərbi birləşmələrinə qarşı qeyri-bərabər şəraitdə döyüşürdü. Fevralın ikinci yarısından başlayaraq Xocalı istiqamətində erməni silahlı dəstələrinin mühasirəsi daralırdı və şəhər hər gün toplardan, ağır texnikadan atəşə tutuldu. Xocalı işğal olunanda əhali əsasən Əsgəran və Naxçıvanı kəndi istiqamətinə tərəf gedəndə onların qarşısı erməni silahlı dəstələri tərəfindən kəsilmiş və onlar gülləbarana tutulmuşdu. Qarlı aşırımlarda və meşələrdə zəifləmiş, taqətdən düşmüş insanların çox hissəsi məhz Əsgəran-Naxçı-

vanik düzündə erməni silahlı dəstələri tərəfindən xüsusi qəddarlıqla məhv edilmişdi.

Fevralın 28-də tərkibində yerli jurnalistlərin də olduğu qrup 2 helikopterlə azərbaycanlıların həlak olduqları yere çata bildilər. Gördükləri mənzərə hamını dəhşətə gətirdi - düzənlik cəsədlərlə dolu idi. İkinci helikopterin havadan mühafizəsinə baxmayaraq, ermənilərin güclü atəşi altında ancaq 4 meyiti götürmək mümkün oldu. Martin 1-də yerli və xarici jurnalistlərin iştirakı ilə hadisə yerində daha da dəhşətli vəziyyət müşahidə olunmuşdu.

Bu qanlı faciə zamanı qızı Mehriban və üç nəvəsi itkin düşən şəxslərdən biri də Xocalı sakini Allahverdi Hüseynovdur. A.Hüseynov deyir ki, əsir götürülən qızı və nəvələrini ermənilər geri qaytarmayıblar və bu günə kimi onlardan xəbər yoxdur:

- Xocalıda qız və gəlinlərlə birlikdə qızım Mehribanı və üç nəvəmi də ermənilər əsir aparıblar. Bizə dedilər ki, qızım Martuni rayonundadır, bunu Sevan adlı erməni də təsdiq etdi. Ermənilər dedi ki, sizdə əsirlikdə olan üç erməniyi gətirin qızını və nəvələrini dəyışək. Biz Bayılda həbsxanada saxlanılan üç erməniyi Ağdamdakı qərargaha gətirdik. Həmin gün xəbər tutduq ki, xocalıların xilaskarı Allahverdi Bağırov Naxçıvanı kəndi ətrafında minaya düşərək şəhid olub. Allahverdinin cəsəti və əlaqələri sayəsində yüzlərlə xocalılı əsirlikdən azad olundu. Ermənilər əsasən qocaları, işləyə bilməyənləri dəyışirdilər. Amma cavanları buraxmırdılar. Onda qızım Mehribanın 25 yaşı var idi, üç nəvəm də anası ilə birlikdə idi. O gündən bu günə kimi qızımdan və nəvələrimdən bir xəbər yoxdur.

Xocalı sakini Elyana Kərimova 30 il əvvəl başlarına gətirilən müsibətlərdən danışaraq deyir:

- Xocalı şəhəri erməni quldurları tərəfindən mühasirəyə alınmışdı. Fevralın 25-də gecə saat 11-də şəhəri atəşə tutmağa başladılar. Gecə saat 1-ə qədər gözlədik. Artıq düşmən şəhərə girmişdi. Hər tərəf od tutub yanırdı. Kömək isə gəlmirdi. Şəhəri tərk edib meşəyə qaçdıq. Meşədə ermənilər qarşımızı kəsib bizi atəşə tutdular. Hər bir tərəfə qaçırıdım. Həmin vaxt xeyli adam, o cümlədən 15 yaşlı baldızım, böyük baldızımın yoldaşı, atamın bacısı yanımda öldürüldü. Qaraqaya deyilən yere tərəf hərəkət etdik. Burada bizi ağdamlı döyüşçülər xilas etdilər. Hava soyuq, şaxtılı idi. Əsgərlərdən biri öz çəkəməsi

şahinləri" taborunun könüllüləri döyüşərək buradakı erməni postunu ələ keçirmişdi. Əgər həmin post ermənilərdən azad edilməsəydi, çox güman ki, Xocalıdan salamat adam çıxmazdı. Qaraqaya yaxınlığında ermənilər tərəfindən qətlə yetirilmiş dinc sakinlərin cəsədlərini gördük. Onlar Xocalıdan Ağdama qaçarkən ermənilər tərəfindən vəhşiliklə qətlə yetirilmişdilər. Könüllü döyüşçülər, eləcə də mülki vətəndaşlar cəsədləri Ağdama daşıyırdılar. Biz Xocalıya doğru irəlilədik. Hər tərəfdə ermənilərin vəhşiliklərinin şahidi olurduq. Qadınlar, qocalar, körpə uşaqlar ağlasığmaz qəddarlıqla öldürülmüşdülər.

Xocalı faciəsinin şahidləri erməni faşizminin, insanlığa qarşı olan erməni tanununun necə dəhşətli və fəlakətli olduğunu öz gözləri ilə görüblər. Erməni qəsbkarlarının Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdikləri etnik təmizləmə və soyqırımı siyasəti nəticəsində törədilən qanlı cinayətlər, qətlamlar arasında Xocalı faciəsi xüsusi əhəmiyyətə görə seçilir. Dünya tarixində dinc əhəlinin kütləvi qətlamı kimi dərin iz qoymuş Xatın, Lidise, Sonqmi, Ruanda kimi faciələrlə eyni sırada dayanan Xocalı soyqırımında şəhər bir gecədə yerlə-yeksan edilib, qadın, uşaq və qoca demədən 613 günahsız insan məhz azərbaycanlı olduqlarına görə qətlə yetirilib. 30 il ötməsinə baxmayaraq, xalqımız bu faciənin mənəvi ağrısını, onun dəhşətlərini qəlbində, həyatında daşıyır, həmin günü unutmur.

Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunda Xocalı soyqırımını araşdıran istintaq qrupları tərəfindən ayrı-ayrı vaxtlarda, daha doğrusu, 1992-ci ildən sonrakı dövrlərdə 100 cildən artıq istintaq materialları toplanıb. İstintaq zamanı 3000 nəfərdən artıq Xocalı sakini və digər şahidlər dindirilib. Göründüyü kimi, cinayət işi tam sübuta yetirilib.

Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə 2008-ci ildən başlanmış "Xocalıya ədalət" kampaniyası çərçivəsində dünyanın bir sıra ölkələrində hər il tədbirlər keçirilir. Xocalıda ermənilər tərəfindən azərbaycanlılara qarşı törədilən faciə haqqında əcnəbilərə məlumatlar verilir.

Ulu Öndərin arzusunu Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sərkərdə fədakarlığı sayəsində şanlı ordumuz 44 gün davam edən Vətən müharibəsində yerinə yetirdi və işğalçı Ermənistanı ağır məğlubiyyətə uğradaraq təslim olmağa məcbur etdi. Xocalıların qisası artıqlaması ilə alındı, düşmən ordusu ağır itkilərə məruz qaldı. Xocalı qatillərinin bir çoxu məhv edildi. Şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı.

Salman ALIOĞLU,
"Respublika".